

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA VÝTVARNÝCH UMĚNÍ

FACULTY OF FINE ARTS

KATEDRA TEORIÍ A DĚJIN UMĚNÍ

DEPARTMENT OF ART HISTORY AND THEORY

MULTILOGUES ON THE NOW. VZŤAHY NE/SPÔSOBILOSTI A RODU V SÚČASNOM FEMINISTICKOM KURÁTORSTVE

MULTILOGUES ON THE NOW. DISABILITY AND GENDER IN CONTEMPORARY FEMINIST
CURATING

TEZE DIZERTAČNÍ PRÁCE

DOCTORAL THESIS SYLLABUS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

Mgr. Zuzana Jakalová

ŠKOLITEL

SUPERVISOR

doc. Mgr. Jan Zálešák, Ph.D.

BRNO 2022

Názov dizertačnej práce:

Multilogues on the Now. Vzťahy ne/spôsobilosti a rodu v súčasnom feministickom kurátorstve.

Abstrakt:

Dizertačná práca *Multilogues on the Now. Vzťahy ne/spôsobilosti a rodu v súčasnom feministickom kurátorstve* ponúka reflexiu a teoretické rámcovanie kurátorských východísk a metód vyvíjaných a uplatňovaných v priebehu výstavného projektu *Multilogues on the Now* (2017 - 2022) realizovaného v pražkom Display – sdružení pro výzkum a kolektivní praxi. Prostredníctvom série výstav, diskusií, premietaní, kurátorskej a produkčnej podpory vzniku nových autorských diel, publikácií, zdieľaných jedál a workshopov sa projekt na kurátorskej, inštitucionálnej, umeleckej i diváckej úrovni pokúšal komplexne formulovať otázky spojené s telesnou autonómiou, emancipačnou potrebou sebaurčenia, spoločenskými rámcami a nuancami ne/spôsobilosti a „postihnutia“, vylúčením a diskrimináciou na ich základe, či fyzickou a materiálnou povahou nenormatívnej žitej skúsenosti. Dizertačná práca projekt ukotvuje v kontexte súčasných debát o kurátorskom výskume, intersekcionalnom feministickom kurátorstve a kritických štúdiách postihnutia, a prízvukuje tiež dôležitosť autoteoretických a vtelených (*embodied*) perspektív na život s chorobou či „postihnutím“ v kurátorskej praxi.

Kľúčové slová:

feministické kurátorstvo, kurátorský výskum, intersekcionalný feminizmus, disability studies, „postihnutie“, autoteória, *Multilogues on the Now*

Dissertation title:

Multilogues on the Now. Dis/ability and gender in contemporary feminist curating.

Abstract:

Dissertation entitled *Multilogues on the Now. Dis/ability and gender in contemporary feminist curating* offers a reflection and a theoretical framework of the curatorial methods developed and applied during a long-term exhibition project *Multilogues on the Now* (2017 - 2022) that took place in Display - association for research and collective practice in Prague. Through a series of exhibitions, discussions, screenings, commissioned artworks, publications, shared meals and workshops, the project's aim was to comprehensively formulate questions related to bodily autonomy, emancipatory needs for self-determination, social frameworks and nuances of impairment and "disability" and ableist exclusion and discrimination their basis, or the material nature of the non-normative lived experience. The dissertation anchors the project in the context of current debates surrounding curatorial research, intersectional feminist curating informed by critical disability studies. It also emphasizes the importance of auto-theory and embodied perspectives on life with illness and disability in contemporary curatorial practice.

Key words:

feminist curating, curatorial research, intersectional feminism, disability studies, "disability", autotheory, *Multilogues on the Now*

Obsah

1.	Úvod	7
1.1.	Zdravie, ne/spôsobilosť, umelecká prevádzka	7
1.2.	Multilogues on the Now	8
1.3.	Štruktúra dizertačnej práce	9
2.	Metódy výskumu	9
2.1.	Kurátorský výskum	10
2.2.	Situované poznanie a intersekcionalne písanie	10
3.	Súčasný stav poznania	11
3.1.	Intersekcionalny feminizmus	11
3.2.	Kritické štúdiá postihnutia	12
3.3.	Vzťahy rodu a ne/spôsobivosti	13
3.4.	Kurátorské a umenovedné projekty na pomedzí rodu a postihnutia	14
4.	Feministické kurátorstvo	15
4.1.	Od dopĺňania “herstory” k feministickému kurátorskému aktivizmu	16
4.2.	Feministické kurátorstvo ako infraštruktúrny aktivizmus	16
4.3.	Feministické (umělecké) inštituce	17
5.	Case study: Multilogues on the Now	17
5.1.	Multilogues on the Now ako inštitucionálny a programový formát	18
5.2.	Kurátorské metódy projektu Multilogues on the Now	18
5.2.1.	Multilóg tvorby poznania a koalície starostlivosti	19
5.2.2.	Genealógie intersekcionalneho feminizmu a ne/spôsobivosti a podpora situovaného poznania	19
5.2.3.	Bezbariérovosť ako inštitucionálna otázka a feministické a crip nástroje podpory umelcov/kýň	20
6.	Záverečné zhrnutie	21
7.	Dokumentácia praktickej časti dizertačnej práce	22
8.	Bibliografia	29
9.	Zoznam príloh	37

1. Úvod

Témy zdravia tvoria jadro praktickej časti predkladanej dizertačnej práce, päťročného kurátorského projektu *Multilogues on the Now* (2017 - 2022), ktorý sme so spolukurátorkou Hanou Janečkovou realizovali v pražskom Display - sdružení pro výzkum a kolektivní praxi.

1.1. Zdravie, ne/spôsobilosť, umelecká prevádzka

Zdravie je základnou kategóriou ľudského života. Pálčivosť tém spojených so zdravím sa v poslednej dekáde začala výrazne manifestovať i v umeleckom svete, čo dokazujú mnohé tematické umelecké diela, manifesty, výstavy, tematické sympóziá a konferencie, workshopy.¹ Kurátorka Bárbara Rodríguez Muñoz dokonca definuje zvýšený záujem o tieto témy ako „obrat k zdraviu“² v súčasnom umení. Nejedná sa však len o zobrazovanie choroby či ne/spôsobilosti vo výtvarnom umení (ktoré je samo o sebe námedom mnohých odborných prác), alebo o chorobu ako námiet programov umeleckých inštitúcií. Tzv. „rád ne/spôsobilosti“³ sa tiež otláča do toho, ako a aké umenie prezentujú, produkujú, zbierajú a uchovávajú. Ide o komplexný systém presvedčení a praxí spojených s kontextualizáciou, reprezentáciou či prezentáciou ne/spôsobilosti, podporený štrukturálnou neviditeľnosťou tejto kategórie v umeleckej prevádzke,⁴ doplnený nedostatočnou účasťou ľudí žijúcich s mentálnou, fyzickou či senzorickou inakosťou v inštitucionálnej prevádzke a publiku.

Podobne ako pri kategóriách rasy, rodu či triedy je vo vzťahu k zdraviu, chorobe, „postihnutiu“ alebo fyzickej či mentálnej ne/spôsobilosti umelecký svet dlhé roky zaťažený diskriminačnými a ableistickými naratívami reprodukovanými na celospoločenskej úrovni.

¹ Pre prehľad tých najdôležitejších pre projekt *Multilogues on the Now* viď. kapitolu 3. Stav poznania.

² Bárbara RODRIGUES MUÑOZ (ed.), *Whitechapel. Documents for Contemporary Art: Health*, Cambridge: MIT Press 2020. s. 13.

³ Kateřina KOLÁŘOVÁ – Filip HERZA, „Ne/způsoblost jako nová kategorie sociálních věd,“ *Sociologický časopis*, roč. 55, 2019, č. 5, s. 549–560.

⁴ Pre analýzu neviditeľnosti ne/spôsobilosti v kurátorskej a inštitucionálnej praxi viď napr. Amanda CACHIA, „Disabling the Museum. Curator As Infrastructural Activist“, in: Vanessa BARLETT (ed.), *Group Therapy: Mental Distress in a Digital Age*, Liverpool: Liverpool University Press 2015.

Jedným z miest umeleckej prevádzky, z ktorých najhlasnejšie zaznievajú kritika ableizmu, výzvy na politizáciu starostlivosti či dôraz na vtelené situované perspektívy umeleckej a kurátorskej práce, a na ktorých rozkvitá záujem o pozície spojené so zdravím či ne/spôsobilosťou je súčasné feministické kurátorstvo. Posledné dekády tiež vďaka prehlbujúcemu sa intersekciónálnemu výskumu obohatili feministické pozície o prieniky ďalších vyššie spomínaných sociálnych kategórií, a priniesli tiež nové, nuancovanejšie spôsoby ich reflexie.

1.2. Multilogues on the Now

Jadrom dizertačnej práce *Multilogues on the Now. Vzťahy ne/spôsobilosti a rodu v súčasnom feministickom kurátorstve* je výstavný projekt *Multilogues on the Now* (2017 - 2022), ktorý sa odohral v pražskej galérii Display - sdružení pro výzkum a kolektivní praxi. Projekt bol vedome koncipovaný z pozícií intersekciónálneho feminizmu informovaného vedným oborom kritických štúdií postihnutia a inšpirovaný autoteoretickými a vtelenými (*embodied*) perspektívami na život s chorobou či “postihnutím”.

Úvodná časť série *Multilogues on the Now: O zdraví* (2017)⁵ sa zameriavala na spochybňovanie hegemonických naratívov a normatívnych vzorcov spojených so zdravím v neskorokapitalistickej spoločnosti.

Druhé vydanie *Multilogues on the Now: O zdraví, práci a emociách* (2018)⁶ sa sústredilo na marginalizované diskurzy a neviditeľné praktiky, ktoré pretvárajú naše predstavy o zdraví, chorobe a “postihnutí”. Skúmalo križovatky afektívnej práce a biologickej prekarity, (bio)politik starostlivosti a emócií; i ďalšie typy neviditeľnej práce súvisiacej so zdravím v najširšom slova zmysle.

Program tretej edície *Multilogues on the Now: Technologie tela* (2019)⁷ sa sústredil na prieniky rodu, rasy a koloniálnych štruktúr moci a na ich pôsobenie na naše telo. Kto a akým

⁵ *Multilogues on the Now: O zdraví*, kurátorka Zuzana Jakalová, Praha: Display 2017, <https://display.cz/cs/projects/multilogues-on-the-now-on-health> (cit. 1. 7. 2022).

⁶ *Multilogues on the Now: O zdraví, práci, emociách*, kurátorky Hana Janečková a Zuzana Jakalová, Praha: Display 2018, <https://display.cz/cs/projects/multilogue-on-now-o-zdravi-praci-a-emociach> (cit. 1. 7. 2022).

⁷ *Multilogues on the Now: Technologie těla*, kurátorky Hana Janečková a Zuzana Jakalová, Praha: Display 2019, <https://display.cz/cs/projects/multilogues-on-the-now-technologie-tela> (cit. 1. 7. 2022).

spôsobom môže zasahovať do našej telesnej skúsenosti, a akú úlohu pri tom hrá všadeprítomnosť digitálnych technológií?

Pandemická situácia tak viedla k vytvoreniu publikácie *Multilogues on the Now: O žlázách, membránach a dutinách* (2022).⁸ Zamerali sme sa v nej na posthumanistické a viac-než-ľudské (*more-than-human*) prístupy k subjektivite, nenormatívnej telesnosti a sexualite. Kniha obsahuje osem nových textov a umeleckých príspevkov od osobností z oblasti feministického, trans, černošského a dekoloniálneho myslenia.

1.3. Štruktúra dizertačnej práce

Text dizertačnej práce sa skladá z dvoch častí. Prvá časť zasadzuje *Multilogues on the Now* do širšieho kontextu kurátorského výskumu a feministického kurátorstva, a sumarizuje teoretické a tematické východiská projektu. Druhá časť práce je reflexiou projektu *Multilogues on the Now*. Zvolila som pre ňu formu prípadovej štúdie, a tiež ľahší, opisnejší, osobnejší a menej teoreticky nasýtený jazyk.

2. Metódy výskumu

Metodologicky text dizertačnej práce čiastočne zrkadlí svoj praktický náprotivok. Je pokusom o pomenovanie a teoretickú rekonštrukciu kurátorského výskumu realizovaného v rámci projektu *Multilogues on the Now*, ktorý v sebe spájal kurátorský practice-based research, akademický výskum a skúsenostné, situované a angažované metódy tvorby poznania. V tejto kapitole sa teda dívam na možnosti kurátorského výskumu, a tiež naznačujem situované feministické a crip epistemológie, ktoré výrazne ovplyvnili ako *Multilogues on the Now*, tak tento text. V závere kapitoly naznačujem pragmatické rozhodnutia, ktoré ovplyvnili štruktúru a formát tejto práce.

⁸ Zuzana JAKALOVÁ – Hana JANEČKOVÁ (eds.), *Multilogues on the Now: O žlázách, membránach a dutinách*, Praha: Display 2022.

2.1. Kurátorský výskum

Pojem *kurátorský výskum* zastrešuje široké množstvo rôznorodých, často od seba vzdialených praxí. Tradične sa zaň považuje kunsthistorická práca naviazaná na starostlivosť o umelecké zbierky. Myšlienka *výstavy ako výskumu* sa obracia k samotnému formátu výstavy ako priestoru vytvárania poznania. Výstava sa stáva extenziou konceptuálneho a diskurzívneho premýšľania i samotnou platformou pre proces vzniku poznania.

O krok ďalej posúva toto premýšľanie konceptualizácia *kurátorstva ako výskumu*. *Kurátorstvo ako výskum* skúma úlohu umeleckých predmetov, priestoru a tela v procese tvorby poznania, pričom definície rôznych aktivovaných praxí, ich vzájomných hraníc a inštitucionálnych rámcov sa kontinuálne posúvajú a rozmazávajú, čím umožňujú participantom účasť na viacerých vedomostných doménach súčasne.⁹ Iris Rogoff v tomto zmysle hovorí o kurátorstve ako o vedomostných udalostiach (*events of knowledge*).¹⁰

2.2. Situované poznanie a intersekciónálne písanie

Pojem *situované poznanie*, ktorý ustanovila akademička Donna Haraway, je ústrednou témou v jej koncepte feministickej objektivity. Vo svojej často citovanej eseji *Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective*¹¹ Haraway tvrdí, že všetky vedecké poznatky sú podmienené. Koncept situovaného poznania preto zahŕňa do výskumného procesu sociálnu polohu a privilégiá výskumníka.

Od svojho vzniku v neskorých 80. rokoch sa koncept situovaného poznania rozvíjal ako vo feministickom, tak v disability myslení. Zásadnou pre písanie tejto práce bola v tomto ohľade publikácia *Writing Academic Texts Differently. Intersectional Feminist Methodologies and the*

⁹ Irit ROGOFF – Beatrice VON BISMARCK, “Curating/Curatorial”, in: Beatrice VON BISMARCK – Jörn SCHAFARFF – Thomas WESKI, *Cultures of the Curatorial*, London: Sternberg Press 2012, s. 24.

¹⁰ *Ibid.*, s. 24.

¹¹ Donna HARAWAY, „Situating Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective“, *Feminist Studies*, roč. 14, č. 3, 1988, s. 575-599.

Playful Art of Writing a najmä jej úvodná esej *Intersectionality As Critical Methodology*,¹² ktorá polohuje akademické písanie do komplexu intersekciónálnych feministických epistemológií. V priesečníku situovaného poznania a ne/spôsobivosti sa v posledných rokoch rozvíja koncept cripistemológie (spojenia slov crip¹³ a epistemológia), etablovaný akademikmi Lisou Johnson a Robertom McRuerom.¹⁴ Cripistemológia odkazuje na spôsoby tvorby poznania a bytia vo svete z pozície skúsenosti s “postihnutím” (chronickou chorobou, atp.).

Vzhľadom na to, že neexistuje fixovaná forma, ako písať o kurátorskom výskume, sa text tejto dizertačnej práce pohybuje medzi jednotlivými teoretickým a akademickými kategóriami, preskakuje medzi praktickými skúsenostnými polohami, interpretáciou umeleckých diel a akcií a popisom kurátorských metodológií.

3. Súčasný stav poznania

V tejto kapitole sumarizujem aktuálny stav vedenia v jednotlivých oboroch, ktoré významne ovplyvnili podobu *Multilogues on the Now*. Najväčší priestor venujem kurátorským a umeleckým projektom reflektujúcim ne/spôsobivosť a rod, a tiež ich aktuálnej umeleckovednej reflexii. Na tomto mieste tiež predstavujem obory kritických štúdií postihnutia a intersekciónálneho feminizmu, ktoré zásadným spôsobom vytvárali diskurzívny a terminologický kontext *Multilogues on the Now*. Bližšie sa dívam aj na konceptualizácie vzťahov rodu a ne/spôsobivosti.

3.1. Intersekciónálny feminizmus

Jedným zo zásadných akademických a aktivitických polí, z ktorého sme pri príprave projektu *Multilogues on the Now* čerpali, bol intersekciónálny feminizmus. Intersekcionalita v

¹² Kathy DAVIS, „Intersectionality As Critical Methodology“, in: Nina LYKKE (ed.), *Writing Academic Texts Differently. Intersectional Feminist Methodologies and the Playful Art of Writing*, New York: Routledge 2014.

¹³ Pre výklad slova crip pozri kapitolu 3.3. Kritické štúdiá postihnutia.

¹⁴ Merri Lisa JOHNSON – Robert McRUER, „Cripistemologies: Introduction“, *Journal of Literary & Cultural Disability Studies*, roč. 8, 2014, č. 2, s. 127–147.

súčasnosti odkazuje na analytický nástroj odhaľujúci vzájomne závislé javy útlaku, či už na základe rasy, pohlavia, triedy, sexuality, zdravotného postihnutia, národnosti, náboženskej príslušnosti alebo iných sociálnych kategórií i na narastajúci objem feministického poznania. Vedľa akademického prostredia sa tiež výrazne manifestuje v rôznych podobách feministického odporu.

Jedným z pre mňa najzásadnejších príspevkov k súčasnému intersekcionalnému feminizmu, ktorý prekračuje rámce akademického myslenia, je útlá knižka *Feminism for the 99%: A Manifesto*.¹⁵ V našom prostredí je vzráhajúci sa záujem o intersekcionalne feministické uvažovanie vidieť okrem iného na každoročnej *Feministickej konferenci* organizovanej spolkom SdruŽeny.¹⁶

3.2. Kritické štúdiá postihnutia

Kritické štúdiá postihnutia (*critical disability studies*) vznikli v angloamerickom akademickom prostredí ako spojenie rôznorodých sociálnych, aktivistických a vedeckých prúdov myslenia a praxí sprevádzajúcich ne/spôsobilosť a “postihnutie” v polovici 80. rokov 20. storočia. Disability studies “identifikujú a analyzujú vzťahy znevýhodnenia a nadvlády”¹⁷ formulované na základe fyzickej, mentálnej či sensorickej inakosti, a obracajú pozornosť od “individuálnych inakostí” k ich spoločenským, politickým a kultúrnym interpretáciám. Všetky tieto predstavy sú spoločensky udržiavané systémom, ktorý disability studies definujú ako “rúd ne/spôsobilosti”. Ne/spôsobilosť pritom vnímajú ako analytickú diferenčnú kategóriu, “ktorá modeluje konkrétne sociálne vzťahy a sociálne situácie”,¹⁸ a ktorá vymedzuje ne-zdravých či ne-spôsobilých v opozícii voči spoločenskej predstave povinnej zdatnosti.

Ableizmus, súbor predsudkov, hodnôt, kultúrnych noriem a praxí súborne udržiava v chode, uprednostňuje a centruje dominantné sociálne a kultúrne naratívy a skúsenosti ľudí s normatívnymi telesnými funkciami. Pomenovanie *crip* je derivátom pôvodne hanlivého slova

¹⁵ Cinzia ARRUZZA – Tithi BHATTACHARYA – Nancy FRASER, *Feminism for the 99%. A Manifesto*, London – New York: Verso 2019.

¹⁶ <https://sdruzeny.org/feministickakonf2022/>, (cit. 26.9.2022).

¹⁷ Ibid, s. 15.

¹⁸ Kolářová, K.: *Disability studies je třeba vystavit postkoloniální kritice*. Kapitál 04/2018 Iné telá, s. 7.

cripple, ktorý si komunita ľudí s najrozličnejším “postihnutím” prisvojila ako emancipačné sebaoznačenie.¹⁹

3.3. Vzťahy rodu a ne/spôsobilosti

Profesorka ženských štúdií Rosemarie Garland-Thompson vo svojom texte *Začlenění kritické analýzy ne/způsoblosti jako cesta k proměně feministické teorie*²⁰ rámcuje obor disability studies ako súčasť širšieho projektu indentitárnych štúdií. Garland – Thompson tvrdí, že feministické teórie a kritické teórie postihnutia vedľa seba často fungujú bez hlbšej vzájomnej previazanosti, pričom by ich vzájomné obohacovanie mohlo rozširovať možnosti poznania na oboch stranách.

Vitálnou súčasťou intersekcionalného a crip pohľadu na vzťahy rodu, “postihnutia” a ne/spôsobilosti sú osobné skúsenosti, životné príbehy a rozličné spôsoby sebareprezentácie a seba-narácie. Množstvo súčasných reflexií vzťahov medzi telesnou autonómiou, chorobou či ne/spôsobilosťou sa manifestuje i v textoch spojených s nedávnym obratom k autoteórii, ktorá podvracia hegemonne diskurzy „teórie“ a filozofie na základe vlastnej žitej skúsenosti.²¹

Autorkou jedného z najvýznamnejších autoteoretických textov vychádzajúcich z feministických, queer a crip pozícií je perofmerka, spisovateľka a hudobníčka Johana Hedva. Prostredníctvom svojho revolučného textu *Teória chorej ženy (Sick Woman Theory)* sa pokúša svoju chorobu dekonštruovať a urobiť z nej nástroj sily, pričom poukazuje na rôzne typy diskriminácie, ktoré sa k chorobe pridávajú: intersekcie rasy, súčasného politického systému, systému medikalizácie, zdravotného systému a nedostatku starostlivosti.

¹⁹ V rámci disability studies vznikol celý prúd myslenia označovaného ako *crip studies*. Pre základný prehľad jeho východísk viď napr. Alison KAFER: *Feminist, Queer, Crip*, Bloomington: Indiana University Press 2013, alebo Robert McRUER: *Crip Theory. Cultural Signs of Queerness and Disability*, New York: NYU Press 2006.

²⁰ Rosemarie GARLAND - THOMPSON: “Začlenění kritické analýzy ne/způsoblosti jako cesta k proměně feministické teorie”, in: Kateřina KOLÁŘOVÁ (ed.), *Jinakost – postižení – kritika: Společenské konstrukce nezpůsoblosti a hendikepu. Antologie textů z oboru disability studies*, Praha: Slon 2013. s. 356 - 405.

²¹ K reflexii autoteorie jako interpretačnímu teoretickému rámci viď. texty kurátorky a spisovateľka Lauren Fournier. Lauren FOURNIER, „Sick Women, Sad Girls, and Selfie Theory. Autotheory as Contemporary Feminist Practice“, in: Eva C. KARPINSKI – Ricia A. CHANSKY (eds.), *Life Writing Outside the Lines. Gender and Genre in the Americas*, New York: Routledge 2020, s. 643–662. i v jej nedávno vydanéj knihe Lauren FOURNIER, *Autotheory As Feminist Practice in Art, Writing and Criticism*, Cambridge: MIT Press 2022.

3. 4. Kurátorské a umenovedné projekty na pomedzí rodu a postihnutia

Táto podkapitola sa bude sústrediť na umelecké, kurátorské a umenovedné reflexie vzťahov postihnutia a rodu. Jedná sa primárne o projekty, ktoré tematicky a formálne ovplyvnili podobu projektu *Multilogues on the Now*.

Kurátorka Taraneh Fazeli iniciovala v rokoch 2015 a 2016 dlhodobý projekt pod názvom *Sick time, Sleepy time, Crip time: Against Capitalism's Temporary Bullying*.²² Výstava prostredníctvom umeleckých diel a zdieľania príbehov ne/spôsobivosti skúmala možnosti kolektívnych foriem vzájomnej starostlivosti. Berlínska umelecká skupina Feminist Health Care Research Group²³ vyhľadávajú radikálne praktiky nemeckého hnutia *Gesundheitsbewegung*, a tiež ich sprístupňujú v rámci medzigeneračnej výmeny. Konferencia *Take Care*,²⁴ organizovaná v berlínskom Hebel am Ufer. Take Care bolo trojdňové sympóziu, ktoré zhromaždilo umelcov/kyne, aktivistov/ky, sociálnych pracovníkov/cky a teoretikov/čky so zdravotným znevýhodnením či bez neho, aby kriticky uvažovali o aktuálnych podobách starostlivosti. Výstavný projekt *Touchdown*²⁵ v Bundeskunsthalle Bonn ktorý vznikol ako autorský projekt výskumného inštitútu Touchdown21 sa venoval životom a potrebám ľudí s Downovým syndrómom.

V našom prostredí sa najucelenejší príspevok k popularizácii kritických perspektív sa dá považovať obšírna výstava *Postižení normalitou*,²⁶ ktorá prebehla v roku 2013 v pražskom Centre pre súčasné umenie DOX. Projekt pozostával z výstavy medzinárodných i miestnych umelcov i množstva bohatého verejného programu, a jeho zámerom bolo “rozkrývať a

²² Taraneh FAZELI, „Notes for “Sick Time, Sleepy Time, Crip Time: Against Capitalism’s Temporal Bullying” in conversation with the Canaries, *Temporary*, 26. máj 2016, <https://temporaryartreview.com/notes-for-sick-time-sleepy-time-crip-time-against-capitalisms-temporal-bullying-in-conversation-with-the-canaries/> (cit. 3. 7. 2022).

²³ Feminist Health Care Research Group, <https://www.feministische-recherchegruppe.org/> (cit. 23.9.2022)

²⁴ *Sympóziu Take Care, Berlín: Hebel am Ufer 2017*, <https://takecare.no-limits-festival.de/en/> (cit. 23. 9. 2022)

²⁵ Touchdown, <https://touchdown21.info/de/seite/6-vermittlung/article/56-touchdown-ausstellung.html> (cit. 23. 9. 2022)

²⁶ *Postižení normalitou*, kurátorstvo Jaroslav Anděl a Kateřina Kolářová, Praha: DOX 2013, <https://www.dox.cz/program/postizeni-normalitou> (cit. 7. 6. 2022).

problematizovat pojmy normality a postižení tak, jak představy o nich ovlivňují život každého z nás – limitují nás nebo naopak zvýhodňují“.²⁷

Bezbariérovost' je jednou z veľkých tém, ktoré sa opakovane objavujú a rozvíjajú v kurátorských projektoch venujúcich sa zdraviu a ne/spôsobilosti. Umelkyňa a kurátorka Magdaléna Jadwiga Härtlová realizovala v pražskej galérii Akademie výtvarných umění (GAVU) v rokoch 2018 a 2019 sériu výstav pod názvom *Accessibility note*,²⁸ ktorej súčasťou bolo tiež medzinárodné sympóziu *Poznámka k přístupnosti*. V reakcii na tieto diskusie vzniklo v posledných rokoch niekoľko manuálov, ktoré definujú komplexnejšie kontexty bezbariérovosti, a galériám navrhujú možné praktické riešenia. Najobľahlejší je v tomto zmysle praktický dokument *Accessibility in the Arts: A Promise and a Practice*,²⁹ umelkyne Carolyn Lazard.

Paralelne s výstavnými či diskurzívnymi programami venujúcimi sa témam spojeným s alteritou sa rozvíja aj ich reflexia, spojená práve so spomínaným "obratom k zdraviu". Spomeňme výberov publikáciu *Whitechapel Documents for Contemporary Art: Health*. Zásadnou publikáciou analyzujúcou rozličné perspektívy "postihnutia" v súčasnom umení je kniha Alice Wexler a Johna Derbyho *Contemporary Art and Disability Studies*.³⁰ Perspektívy spojené so zdravím z feministických perspektív rozvinula vo svojej *Artalk Revue Diagnóza*³¹ aj spolukurátorka *Multilogues on the Now*, teoretička a kurátorka Hana Janečková. V závere tejto podkapitoly preto uvádzam aspoň základnú literatúru tzv. disability arts.

4. Feministické kurátorstvo

Kapitola jednoducho nazvaná *Feministické kurátorstvo* sa snaží poskytnúť základné východiská súčasného feministického kurátorstva. Sleduje pohyb od dopĺňania "herstory" do

²⁷ Ibid.

²⁸ *Sympozium Poznámka k přístupnosti*, Praha: Akademie výtvarných umění 2019, <https://artmap-prod-staging.mgw.cz/sympozium-poznamka-k-pristupnosti/> (11. 7. 2022). S kolegyňou a spolukurátorkou Hanou Janečkovou sme sa tiež sympózia zúčastnili ako panelistky.

²⁹ Carolyn Lazard: „*Accessibility in the Arts. A Promise and a Practice*“, *Recess*, 2019, <https://promiseandpractice.art/> (cit. 23.9.2022)

³⁰ Alice WEXLER – John DERBY, *Contemporary Art and Disability Studies*. New York: Routledge 2022.

³¹ Hana JANEČKOVÁ (ed.), „*Diagnóza*“, *Artalk Revue*, 25. jún 2018, <https://artalk.cz/category/artalk-revue/2leto-2018diagnoza/> (cit. 11. 6. 2022).

kánonu dejín umenia po súčasné radikálne feministické infraštruktúrne praxe, pričom akcentuje intersekcionalne emancipačné a aktivistické polohy.

4.1. Od dopĺňania “herstory” k feministickému kurátorskému aktivizmu

Problém reprezentácie žien a umenia žien v dejinách umenia sa stal kľúčovou témou revizionistického feministického kurátorstva. Viedol k samostatným i skupinovým výstavám ženských umelkýň, a tiež k teoretickým analýzam tém spojených so ženskou skúsenosťou, akými sú materstvo, telo, jeho modalita a reprezentácia, témy identity a sexuality či feministické využitie rozličných umeleckých médií.

Kunsthistorička a feministická kurátorka Maura Reilly vo svojom texte *What is Curatorial Activism?*³² formuluje termín kurátorský aktivizmus. Reilly tvrdí, že umelecký svet je v kontinuálnej morálnej kríze, ktorú je nutné adresovať. Tá sa týka hlavne mainstreamového (neaktivistického) kurátorstva, ktoré si nepriznáva, že svet súčasného umenia je sexistický, rasistický a opresívny.

4.2. Feministické kurátorstvo ako infraštruktúrny aktivizmus

Feministické teoretičky umenia Elke Krasny, Sophie Lingg a Lena Fritsch v úvode k nedávno publikovanej knihe *Radicalizing Care: Feminist and Queer Activism in Curating*³³ svoje analýzy súčasného feministického kurátorstva opierajú o teóriu sociálnej reprodukcie, politickú teóriu etiky starostlivosti a o praktické, komunitné a kolektívne radikálne formy starostlivosti, ktoré rámujú ako transformatívnu politickú silu.

Podobnú intelektuálnu (i keď menej materialisticky zameranú) pozíciu zastáva kunsthistorik Terry Smith vo svojej inšpiratívnej eseji *The Infrastructural*. Rozvíja v nej myšlienku, že „súčasné kurátorstvo túži byť hlboko vsadené do zmien, ktorými v aktuálnych podmienkach

³² Maura RILLEY, „What is Curatorial Activism?“, *ARTnews*, 7. november 2017, <https://www.artnews.com/art-news/news/what-is-curatorial-activism-9271/> (cit. 15. 6. 2022).

³³ Elke KRASNY, Sophie LINGG, Lena FRITSCH, Birgit BOSOLD, Vera HOFMANN (eds.), *Radicalizing Care Feminist and Queer Activism in Curating*, Berlin: Sternberg Press, 2022.

prechádza súčasné myslenie.“³⁴ Odkláňa sa tiež od myšlienky veľkých kurátorských postáv spracujúcich zbierky a poukazuje skôr na kurátorov, „ktorí “formujú diskurzy” či „stavajú programy“. Tí, ktorí majú kapacitu rozoznať širší kontext, lokálne potreby i komplexné prepojenia medzi týmito dvoma škálami, tí ktorí dokážu sledovať pohyby umenia a tvarovať jeho potenciál i jeho možný vplyv tým, že vytvárajú udržateľné programy zamerané na experimentovanie a otváranie možností pre všetkých, ktorí sa podieľajú na tvorbe umenia.“³⁵

4.3. Feministické (umělecké) inštitúcie

V českom kontexte sa o širšiu systematickú feministickú reflexiu kurátorskej a inštitucionálnej praxe v posledných rokoch snaží najmä kolektív Feministických (uměleckých) inštitúcií. Ten vo svojom počiatku v roku 2017 zhromaždil podobne zmýšľajúce organizácie, spolky a inštitúcie³⁶ (jedným z členských inštitúcií je i Display - sdružení pro výzkum a kolektivní praxi), ktoré sa v tej dobe samostatne usilovali o formuláciu feministicky orientovaných programov či organizačných štruktúr.

Hmatateľným výstupom stretávania sa feministických inštitúcií bolo okrem prehľadovania individuálnych organizačných praxí kolektívne vytvorenie Kodexu Feministické (umělecké) inštitúcie.³⁷

5. Case study: Multilogues on the Now

Niekoľkoročný kurátorský projekt *Multilogues on the Now* prebehol v pražskom Display – sdružení pro výzkum a kolektivní praxi v rokoch 2017 – 2022. Jednalo sa o sériu výstav, workshopov, stretnutí, zdieľaných jedál, premietaní, publikácií a ďalších verejných formátov

³⁴ Terry SMITH, *Thinking Contemporary Curating*. New York: Independent Curators International 2012.

³⁵ Ibid., s. 249.

³⁶ Členské organizácie sú podpísané pod Kodexom feministických (uměleckých) inštitúcií. *Kodex Feministické (umělecké) inštitúcie*, Feminist (art) institution, <http://feministinstitution.org/kodex/> (cit. 28. 6. 2022).

³⁷ V dobe odovzdávania tejto dizertačnej práce kolektív feministických (uměleckých) inštitúcií aktualizuje stávajúcu verziu Kodexu, pôvodný Kodex je dostupný z: <http://feministinstitution.org/kodex/> (cit. 28.6.2022).

tematicky zameraných na povahu zdravia v súčasnej spoločnosti. V priebehu piatich rokov sme v jeho rámci realizovali tri výstavno-diskurzívne projekty: *Multilogues on the Now: O zdraví* (2017), *Multilogues on the Now: O zdraví, práci a emociách* (2018), *Multilogues on the Now: Technologie těla* (2019) a vydali niekoľko publikácií. Primárne sa jednalo o knižné pokračovanie projektu *Multilogues on the Now: O žlázách, membránách a dutinách* (2022), ale tiež o reader autoteoretických textov o ne/spôsobilosti *Iné telá.txt*, či o svojpomocné autorské ziny zúčastnených umeleckých kolektívov.

5.1. Multilogues on the Now ako inštitucionálny a programový formát

To, čo v tejto práci familiárne nazývam “multilógom”, je výstavný, diskurzívny a inštitucionálne sebareflexívny formát, ktorý vznikol ako odpoveď na transformačný moment etablovanej pražskej galérie a vedomostnej platformy tranzitdisplay. Organizácia sa v tom čase po dlhšom období snahy o vnútornú reformu rozdelila na dve (pôvodne tiež samostatné) separátne entity: tranzit.cz a Display, nanovo podporenom prídavkom “sdužení pro výzkum a kolektivní praxi”.³⁸

Multilogues on the Now sa snažil prekročiť zabehnutý formát výstavy a k nej vytvoreného doplnku - sprievodného programu. Vychádzal z vyššie spomínaných teoretických i praktických postupov feministického kurátorstva, intersekcionality i angažovanej inštitucionálnej praxe, našim zámerom bola preto tiež dehierarchizácia rôznych vedomostných a skúsenostných polôh.

5.2. Kurátorské metódy projektu Multilogues on the Now

V tejto podkapitole sa snažím rámcovo sumarizovať kurátorské metódy, ktoré sme uplatňovali v priebehu štyroch vydaní projektu

³⁸ K svojmu rozdeleniu tranzit.cz a Display - sdužení pro výzkum a kolektivní praxi vydali spoločné prehlásenie, ktoré je dostupné z: Tranzit – Display, „Spoločné prehlásenie tranzit a Display o rozdelení tranzitdisplay“, *Artalk*, 1. apríl 2018, <https://artalk.cz/2018/04/02/tz-spolecne-prohlaseni-tranzit-cz-a-display-sdruzeni-pro-kolektivni-praxi-o-rozdeleni-tranzitdisplay/> (cit. 1. 7. 2022).

5.2.1. Multilóg tvorby poznania a koalície starostlivosti

Ako už bolo spomenuté vyššie, „multilóg“ ako formát vznikol ako priestor na pomedzí umeleckej a spoločensky angažovanej praxe. Akcentoval dehierarchizáciu expertízy v rámci galérie umenia a v nadväznosti na to i dehierarchizáciu epistemológií, ktoré v galérii považujeme za dominantné. Bolo pre nás teda zásadné dokázať sa postaviť za expertízu, ktorú sami reprezentujeme, a napájať sa na ľudí s expertízou, ktorou nedisponujeme. Tento spôsob premýšľania mal za následok prehĺbvanie interdisciplinarity programu Display a inicioval mnohé nové vzťahy s akademičkami, teoretikmi, umelcami, rôznymi výskumníkmi, skupinami ľudí združenými okolo istého problému, komunitami, online skupinami, atp. Zásadne premieňal i možnosti a spôsoby socializácie a tvorenia obsahov v Display, čo znamenalo privítať do programovej skladby i nové typy formátov, napr. spoločné jedlá, okrúhle

Dôležitou súčasťou *Multilogues on the Now* bola v tomto ohľade aj rozšírená publikačná činnosť. Tá okrem iného lemovala celkovú koncepciu publikačného programu Display a východiská nakladateľstva³⁹, ale tiež podporovala vznik tematických materiálov, ktoré umelkyne či umelecké kolektívy neboli schopné bez našej podpory realizovať. To, čo v názve tejto podkapitoly nazývam *koalíciami starostlivosti* bola praktická snaha o vytváranie dlhodobých udržateľných inštitucionálnych a osobných vzťahov s organizáciami a jednotlivcami, ktorí/é sa na programe podieľali.

5.2.2. Podpora situovaného poznania a genealógie intersekcionalného feminizmu a ne/spôsobnosti a

³⁹ Nakladateľstvo Display sa zameriava na literatúru na pomedzí umenia a súčasného emancipačného myslenia, a bolo od svojho vzniku zamýšľané ako extenzia výstavného a diskurzívneho programu. Vzhľadom na koncepciu Display ako kolektívneho a kolaboratívneho priestoru, a tiež s prihliadnutím k praktickým obmedzeniam, ktorým ako malé umelecké nakladateľstvo čelí (nedostatok finančných zdrojov a možností dofinancovania činnosti, obmedzené personálne kapacity - nakladateľstvo realizujú rovnakí ľudia ako celkový program Display, atd.) vzniká väčšina vydávaných publikácií v spolupráci s ďalšími umeleckými či akademickými subjektami. Výberová monografia *Mysl v terénu. Filosofický realismus v 21. storočí* editorov Lukáše Likavčana, Václava Janoščíka a Jiřího Růžičky tak vznikla v spolupráci s VVP AVU, preklad knihy *Podklady pro teorii Dívky* anarchistického kolektívu Tiqqun v spolupráci s Ostravskou univerzitou, atd.

Ako som spomínala, v rámci dehierarchizácie expertízy bolo pre nás zásadné podporovať rozličné vedomostné a skúsenostné rámce. Systematicky sme sa preto snažili vytvárať priestor nielen umeleckému a umenovednému poznaniu, ale tiež akademickému, skúsenostnému, situovanému poznaniu, poznaniu „zdola“ či ďalším iným skúsenostným rámcom.

Zásadnou otázkou tvorby a zdieľania poznania v rámci *Multilogues on the Now* bolo to, akými spôsobmi a cestami sa šíri feministické a crip poznanie, či naopak ako upadá do zabudnutia a znovu sa objavuje v nových súvislostiach. Zaujímali nás preto medzigeneračné výmeny medzi rôznymi vlnami i rozličnými tradíciami feministického a crip uvažovania a praxe. Dívali sme sa na ne naprieč politickými, ekonomickými či spoločenskými súvislosťami, v rozličných myšlienkových tradíciách, ale i naprieč rôznymi umeleckými médiami a formami.

5.2.3. Bezbariérovosť ako inštitucionálna otázka a feministické a crip nástroje podpory umelcov/kýň

Bezbariérovosť (*accessibility / access*) inštitúcie sme v rámci *Multilogues on the Now* chápali na niekoľkých úrovniach. Na tej základnej sa jedná o čisto fyzický rámeč - kto a za akých podmienok sa fyzicky dostane do galérie, a kto naopak nie a prečo? Ako však bolo naznačené už v podkapitole 3.4., pod komplexnou bezbariérovosťou je nutné rozumieť snahu o všeobecnú inkluzivitu, a to teda nielen na úrovni fyzického prístupu, ale tiež v podobe dostupnosti jednotlivých informácií, prístupnosti rozličných zložiek programu i rešpektovaniu rozličných nenormatívnych potrieb tých, ktorí/é na programe inštitúcie participujú.

Jedným z kľúčových nástrojov kurátorských a inštitucionálnych prístupov k téme bezbariérovosti a prístupnosti je tzv. *access note*.

Aby boli akcie prístupné i tým, ktorí do Display fyzicky nemôžu z akýchkoľvek príčin prísť, sme tiež systematicky vytvárali záznamy zo všetkých živých akcií a sprístupňovali sme ich v otitulkovaných verziách cez náš videokanál a sociálne siete. Prístupnosť súvisela i v sprostredkovaní jednotlivých informácií vo výstavných priestoroch alebo vo výstavách samotných – od popiskov vo výstavných priestoroch cez jazyk, ktorým boli komunikované texty.

Nástrojom, ktorý sme tiež v tomto kontexte zaviedli, boli princípy *disability budgetingu*, tzn. alokácie zdrojov na potreby spojené s životom a tvorbou s “postihnutím”.

6. Závorečné zhrnutie

V dizertačnej práci *Multilogues on the Now. Vzťahy ne/spôsobilosti a rodu v súčasnom feministickom kurátorstve* som sa pokúsila zhrnúť východiská, motivácie osobné trajektórie a teoretické rámce, ktoré ovplyvnili vznik a podoby štyroch vydaní projektu *Multilogues on the Now*. V texte práce som sa ho snažila ukotviť do súčasných diskurzov spojených s intersekciónalnym feminizmom, kritickými štúdiami postihnutia, situovaných, vtelených a skúsenostných pozícií, ale tiež do epistemologických rámcov kurátorstva ako výskumu, aktuálnych premýšľania a praxe radikálneho feministického kurátorstva a crip epistemológií. Pokúsila som sa tiež o rámcové popísanie konkrétnych kurátorských praktík a metód, ktorými sme tietotypy poznání v rámci *Multilogues on the Now* prenášali do praxe.

7. Dokumentácia praktickej časti dizertačnej práce

Multilogues on the Now: O zdraví

15. jún 2017 – 30. september 2017

Display – Association for Research and Collective Practice

S príspevkami od: Tabita Rezaire, Berlin Feminist Health Care Research Group, Kata Mach, Kateřina Kolářová, PMS, Alyson Patsavas and others

Kurátorstvé zastrešenie: Zuzana Jakalová and Display – Association for Research and Collective Practice

Konceptuálna spolupráca: Kateřina Kolářová, Zbyněk Baladrán

Priestorová koncepcia: Barbora Šimonová a Markéta Mráčková, <http://cosa.cz/>

Videá | Debaty | Jedlo | Jóga

<https://display.cz/cs/projects/multilogues-on-the-now-on-health>

O zdraví, prvá časť série Multilogues on the Now, sa zameria na spochybňovanie hegemonických naratívov, normatívnych vzorcov aj na marginalizované diskurzy a neviditeľné typy praxí súvisiacich s myšlienkou zdravia, choroby, telesnej a mentálnej alterity, liečby a medicín(y) v neskoro kapitalistickej spoločnosti . Zaujímajú nás postoje, postupy a teórie siahajúce od spoločenských po individuálne, od inštitucionálnych po samostatne organizované, od akademických po umelecké, od teoretických po praktické, od lokálnych po translokálne.

Multilogues on the Now: O zdraví, práci a emóciách

10. apríla 2018 – 10. júna 2018

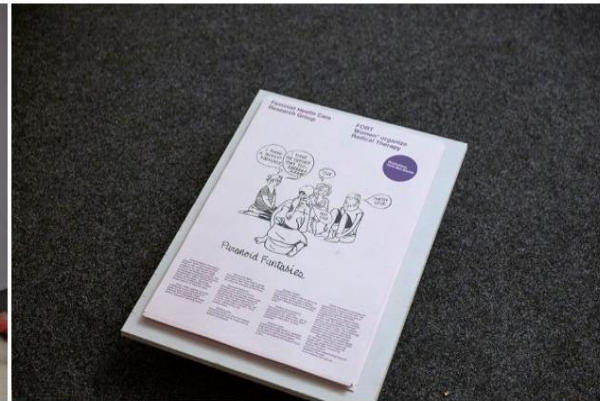
Display – Association for Research and Collective Practice

S príspevkami od: Berlin Feminist Health Care Research Group, Luiza Prado de O. Martins, Jenna Bliss, Cindie Cheung, Anetta Mona Chisa & Lucia Tkáčová, Kateřina Konvalinová, Kateřina Kolářová, Sráč Sam, Rehana Zaman, Matthew de Kersaint Giraudeau / Bad Vibes Club, Khairani Barokka, Taraneh Fazeli and others

Kurátorské zastrešenie: Hana Janečková, Zuzana Jakalová a Display - Association for Research and Collective Practice

<https://display.cz/cs/projects/multilogue-on-now-o-zdravi-praci-a-emocich>

Druhé vydanie Multilogues on the Now: O zdraví, práci a emóciách rozoberá a spochybňuje hegemonické rozprávania a normatívne vzorce, ktoré sú v súčasnej spoločnosti spájané s problematikou zdravia. Projekt sa sústreďí na marginalizované diskurzy a neviditeľné praktiky, ktoré pretvárajú naše predstavy o zdraví, chorobe, postihnutí, možnostiach liečby a terapii v neskoro kapitalistickej spoločnosti. Program na jar roku 2018 skúma križovatky afektívnej práce a biologickej prekarity, (bio)politik starostlivosti, rasy a emócií; a ďalšie typy neviditeľné práce súvisiace so zdravím v najširšom slova zmysle. Programu sa bude zúčastňovať široká škála aktérov, ktorí budú spoločne skúmať umelecké stratégie solidarity v zdraví i chorobe.

Multilogues on the Now: Technologie těla

2. apríla 2019 – 9. júna 2019

Display – Association for Research and Collective Practice

Priestor / záhrada: Luiza Prado

S účasťou: Luiza Prado, Edna Bonhomme, Rebecca Beinart, Transparent, Margrit Shildrick, Kateřina Kolářová, Dagmar Schultz, Ika Hügel-Marshall, a ďalšie

V spolupráci s: Hana Janečková, Zuzana Jakalová, Zbyněk Baladrán, Ondřej Kozák, Márie Neumannová a ďalšími

<https://display.cz/cs/projects/multilogues-on-the-now-technologie-tela>

Tohtoročný program Multilogues on the Now: Technologija tela sa sústreďuje na prieniky rodu, rasy a koloniálnych štruktúr moci a ich pôsobenie na naše telo. Kto a akým spôsobom môže zasahovať do našej telesnej skúsenosti, a akú úlohu tu hrá všadeprítomnosť digitálnych technológií? Pýta sa, aké limity a bariéry tieto podmienky vytvárajú a reprodukovajú, ale tiež ponúkajú pozície a artikulácie ich vedomého spochybňovania radikálnymi prístupmi k starostlivosti a medzigeneračnej solidarite.

Multilogues on the Now: O žlázách, membránách a dutinách

Display, 2022

S příspěvkami od: Edna Bonhomme, Anetta Mona Chisa, Taraneh Fazeli, Hana Janečková, Kateřina Kolářová, Serina Tarkhanian, Tereza Stöckelová, Margrit Shildrick, Susan Stryker, Zuzana Štefková

Editorky: Hana Janečková, Zuzana Jakalová

<https://display.cz/cs/books/multilogues-on-the-now-on-glands-membranes-and-cavities>

Prostřednictvím projektu Multilogues on the Now: O žlázách, membránách a dutinách sa snažíme prebádať terén bez binárneho delítka a zamerať sa na posthumanistické a viac-ako-ľudské prístupy k subjektivite, nenormatívnej telesnosti a sexualite. Táto výstava vo forme experimentálnej publikácie - obsahuje osem nových textov a umeleckých príspevkov od vedúcich súčasných osobností z oblasti feministického, trans, černošského a dekoloniálneho myslenia, ktoré boli napísané či pripravené špecificky pre tento projekt.

Iné telá.txt

Apart – Kapitál – Display, 2018

S príspevkami od: Johany Hedvy, Daniely Komanickej, Carolyn Lazard a Alyson Patsavas

Editori: Zuzana Jakalová, Tomáš Hučko

<https://display.cz/cs/books/ine-tela-txt>

Iné telá sú prvou zbierkou novej edície, ktorú zostavuje angažovaný mesačník Kapitál, umelecký kolektív APART, a výskumné a umeleckého združenie Display. Edícia .txt prináša eseje reagujúce na aktuálne umelecké a spoločenské trendy, ktoré zatiaľ napriek svojej urgencii nemajú v slovenskom prostredí výrazné spracovanie. Iné telá prinášajú eseje autoriek, ktoré na vlastnej koži prežívajú spoločenskú stigmatizáciu a diskrimináciu ľudí s fyzickou či mentálnou inakosťou. Čakajú vás texty Johanny Hedvy, Daniely Komanickej, Carolyn Lazard a Alyson Patsavas.

8. Bibliografia

8.1. Použitá literatura:

Cinzia ARRUZZA – Tithi BHATTACHARYA – Nancy FRASER, *Feminism for the 99%. A Manifesto*, London – New York: Verso 2019.

Milena BARTLOVÁ – Zdeněk BEZECNÝ (eds.), *Umělecký výzkum na UMPRUM*, [Praha]: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze 2020.

Amanda CACHIA, „Disabling the Museum. Curator As Infrastructural Activist“, in: Vanessa BARLETT (ed.), *Group Therapy: Mental Distress in a Digital Age*, Liverpool: Liverpool University Press 2015.

Kimberlé CRENSHAW, „Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics“, *University of Chicago Legal Forum*, 1989, č. 1, s. 139–167.

Kathy DAVIS, „Intersectionality As Critical Methodology“, in: Nina LYKKE (ed.), *Writing Academic Texts Differently. Intersectional Feminist Methodologies and the Playful Art of Writing*, New York: Routledge 2014.

Michel FOUCAULT, *Dějiny šílenství*, Praha: Nakladatelství Lidových novin 1994.

Michel FOUCAULT, *Zrození kliniky*, Červený Kostelec: Pavel Mervart 2010.

Lauren FOURNIER, „Sick Women, Sad Girls, and Selfie Theory. Autotheory as Contemporary Feminist Practice“, in: Eva C. KARPINSKI – Ricia A. CHANSKY (eds.), *Life Writing Outside the Lines. Gender and Genre in the Americas*, New York: Routledge 2020, s. 643–662.

Lauren FOURNIER, *Autotheory As Feminist Practice in Art, Writing and Criticism*, Cambridge: MIT Press 2022.

Kate FOWLE, „Who Cares? Understanding the Role of the Curator Today“, in: Steven RAND – Heather KOURIS (eds.), *Cautionary Tales. Critical Curating*, [s.l.]: apexart 2010, s. 26–35.

Rosemarie GARLAND - THOMPSON: „Začlenění kritické analýzy ne/způsobnosti jako cesta k proměně feministické teorie“, in: Kateřina KOLÁŘOVÁ (ed.), *Jinakost – postižení – kritika*:

Společenské konstrukce nezpůsobilosti a hendikepu. Antologie textů z oboru disability studies, Praha: Slon 2013. s. 356 - 405.

Bree HADLEY – Donna McDONALD, *The Routledge Handbook of Disability Arts, Culture and Media*, New York: Routledge 2020.

Donna HARAWAY, „Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective“, *Feminist Studies*, roč. 14, č. 3, 1988, s. 575-599.

Johana HEDVA, „Teória chorej ženy“, in: Zuzana JAKALOVÁ – Tomáš HUČKO (eds.), *Iné telá*, Bratislava: Apart – Kapitál – Display 2018, s. 11–31.

Zuzana JAKALOVÁ – Tomáš HUČKO (eds.), *Iné telá*, Bratislava: Apart – Kapitál – Display 2018.

Zuzana JAKALOVÁ – Hana JANEČKOVÁ (eds.), *Multilogues on the Now: O žlázách, membránách a dutinách*, Praha: Display 2022.

Merri Lisa JOHNSON – Robert McRUER, „Cripistemologies: Introduction“, *Journal of Literary & Cultural Disability Studies*, roč. 8, 2014, č. 2, s. 127–147.

Alison KAFER: *Feminist, Queer, Crip*, Bloomington: Indiana University Press 2013.

Kateřina KOLÁŘOVÁ, „Postižení normalitou. Disability art jako způsob (re)imaginace alterity“, *Studia Paedagogica*, roč. 19, 2014, č. 2, s. 155–163.

Kateřina KOLÁŘOVÁ – Filip HERZA, „Ne/způsobilost jako nová kategorie sociálních věd,“ *Sociologický časopis*, roč. 55, 2019, č. 5, s. 549–560.

Kateřina KOLÁŘOVÁ, „Tělesná jinakost, ne/způsobilost, „postižení“, hendikep... K politice překladu a teoretickému vymezení pojmů“, in: Kateřina KOLÁŘOVÁ (ed.), *Jinakost – postižení – kritika: Společenské konstrukce nezpůsobilosti a hendikepu. Antologie textů z oboru disability studies*, Praha: Slon 2013, s. 41 - 63.

Kateřina KOLÁŘOVÁ (ed.), *Jinakost – postižení – kritika: Společenské konstrukce nezpůsobilosti a hendikepu. Antologie textů z oboru disability studies*, Praha: Slon 2013.

Kateřina KOLÁŘOVÁ, „Disability studies je třeba vystavit postkoloniální kritice“, in: *Kapitál* 04/2018.

Elke KRASNY, Sophie LINGG, Lena FRITSCH, Birgit BOSOLD, Vera HOFMANN (eds.), *Radicalizing Care Feminist and Queer Activism in Curating*, Berlin: Sternberg Press, 2022.

Chris KRAUSS, *I love Dick*, Praha: Tranzit 2018.

Joasia KRYSA, „Exhibitionary Practices at the Intersection of Academic Research and Public Display“, in: Jan KAILA – Anita SEPPÄ – Hendrik P. SLAGER (eds.), *The Futures of Artistic Research: at the Intersection of Utopia, Academia and Power*, Helsinki: Academy of Fine Arts – Uniarts Helsinki 2017, s. 63–70.

Catherine J. KUDLICK, „Disability History. Why We Need Another Other“, *The American Historical Review*, roč.108, 2003, č. 3, s. 763–793.

Petra KUPPERS, *Disability Arts and Culture. Methods and Approaches*, Bristol: Intellect 2019.

Simi LINTON, *Claiming Disability. Knowledge and Identity*, New York: NYU Press 1998.

Audre LORDE, *The Cancer Journals*, London: Penguin Classics 2020.

Nina LYKKE (ed.), *Writing Academic Texts Differently. Intersectional Feminist Methodologies and the Playful Art of Writing*, New York: Routledge 2014.

Robert McRUER: *Crip Theory. Cultural Signs of Queerness and Disability*, New York: NYU Press 2006.

Ann MILLETT-GALLANT – Elizabeth HOWIE (eds.), *Disability and Art History*, New York: Routledge 2017.

Pavlna MORGANOVÁ – Terezie NEKVINDOVÁ – Dagmar Svatošová, *Výstava jako médium*, Praha: AVU 2020.

Jenny MORRIS, „Feminism and Disability. *Feminist Review*, 1993, č. 43, s. 57–70.

Maggie NELSON, *The Argonauts*, Minneapolis: Graywolf Press 2015.

Paul O'NEILL, *The Culture of Curating and the Curating of Culture(s)*, Cambridge: The MIT Press 2012.

Paul O'NEILL – Mick WILSON (eds.), *Curating Research*, London – Amsterdam: Open Editions 2015.

Linda NOCHLIN: „Proč neexistovaly žádné velké umělkyně?“ In: Martina PACHMANOVÁ: *Neviditelná žena: antologie současného amerického myšlení o feminismu, dějinách a vizualitě*. 1. vyd., One Woman Press Praha, 2001.

Paul B. PRECIADO, *Testo Junkie. Sex, Drugs and Biopolitics in the Pharmacopornographic Era*, New York: The Feminist Press at CUNY 2013.

Bárbara RODRIGUES MUÑOZ (ed.), *Whitechapel. Documents for Contemporary Art: Health*, Cambridge: MIT Press 2020.

Irit ROGOFF – Beatrice VON BISMARCK, “Curating/Curatorial”, in: Beatrice VON BISMARCK – Jörn SCHAFAFF – Thomas WESKI, *Cultures of the Curatorial*, London: Sternberg Press 2012, s. 21–40.

Terry SMITH, *Thinking Contemporary Curating*. New York: Independent Curators International 2012.

Alice WEXLER – John DERBY, *Contemporary Art and Disability Studies*. New York: Routledge 2022.

Mick WILSON – Schelte van RUITEN (eds.), *SHARE Handbook for Artistic Research Education*, Helsinki: ELIA 2013.

8.2. Online zdroje:

Ondřej BUDDEUS – Stanová, Magdalena, *Zpráva o uměleckém výzkumu pro Avu 2020, AVU*, https://be.avu.cz/app/uploads/2021/11/zprava_o_umeleckem_vyzkumu_avu_20204.pdf (cit. 18. 8. 2022).

Florian CRAMER – Nienke TERPSMA, „What Is Wrong with the Vienna Declaration on Artistic Research?“, *Open! Platform for Art, Culture and the Public Domain*, 21. január 2021, <https://onlineopen.org/what-is-wrong-with-the-vienna-declaration-on-artistic-research> (cit. 29. 7. 2022).

Simona DARULOVÁ, *Tranzit ako dynamická medziodborová platforma pre súčasné umenie v strednej Európe. Vznik a inštitucionálna prax českej pobočky tranzitdisplay*, magisterská

diplomová práca, vedúca práce Marika Kupková, obhájená 12. 6. 2018, Ústav hudební vědy, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, <https://is.muni.cz/th/fe6ok/?id=315893> (cit. 1. 7. 2022).

Taraneh FAZELI, „Notes for “Sick Time, Sleepy Time, Crip Time: Against Capitalism’s Temporal Bullying” in conversation with the Canaries, *Temporary*, 26. máj 2016, <https://temporaryartreview.com/notes-for-sick-time-sleepy-time-crip-time-against-capitalisms-temporal-bullying-in-conversation-with-the-canaries/> (cit. 3. 7. 2022).

Zuzana JAKALOVÁ, *Ekofeministické perspektívy v súčasnom umení*, magisterská diplomová práca, vedúci práce Jan Zálešák, obhájená 14. 6. 2012, Ústav hudební vědy, Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, <https://theses.cz/id/ydyp3o/> (cit. 1. 7. 2022).

Hana JANEČKOVÁ (ed.), „Diagnóza“, *Artalk Revue*, 25. jún 2018, <https://artalk.cz/category/artalk-revue/2leto-2018diagnoza/> (cit. 11. 6. 2022).

Carolyn LAZARD: „Accessibility in the Arts. A Promise and a Practice“, *Recess*, 2019, <https://promiseandpractice.art/> (cit. 23.9.2022)

Maria LIND, „Situating the Curatorial“, *e-flux journal*, marec 2021, <https://www.e-flux.com/journal/116/378689/situating-the-curatorial/> (cit. 4. 7. 2022).

Klára PELOUŠKOVÁ – Anna REMEŠOVÁ, „Multilog je pokusem o hledání jiného typu galerijní praxe. [Rozhovor se Zuzanou Jakalovou a Zbyňkem Baladránem]“, *Artalk.cz*, 10. júl 2017, <https://artalk.cz/2017/07/10/multilog-je-pokusem-o-hledani-jineho-typu/> (cit. 16. 6. 2022).

Helena RECKITT – Dorothee RICHTER (eds.), „Instituting Feminism“, *On Curating*, november 2021, <https://www.on-curating.org/issue-52-reader/instituting-feminism.html#.YzMr8nZBw2w> (cit. 26. 7. 2022).

Maura RILLEY, „What is Curatorial Activism?“, *ARTnews*, 7. november 2017, <https://www.artnews.com/art-news/news/what-is-curatorial-activism-9271/> (cit. 15. 6. 2022).

Power Makes Us Sick, „Model zdravotnej zodpovednosti“, *Kapitál*, 8. apríl 2018, <https://kapital-noviny.sk/power-makes-us-sick/> (cit. 3. 7. 2022).

„Power Makes Us Sick“, *Kapitál*, 8. apríl 2018, <https://kapital-noviny.sk/power-makes-us-sick-2/> (cit. 3. 7. 2022).

Tranzit – Display, „Spoločné prehlásenie tranzit a Display o rozdelení tranzitdisplay“, *Artalk*, 1. apríl 2018, <https://artalk.cz/2018/04/02/tz-spolecne-prohlaseni-tranzit-cz-a-display-sdruzeni-pro-kolektivni-praxi-o-rozdeleni-tranzitdisplay/> (cit. 1. 7. 2022).

Feministické umělecké instituce. Koncepce NGP, Národní galerie Praha, 16. 6. 2022, https://artalk.cz/wp-content/uploads/2020/08/Koncepce-NGP_Feministicke-umelecke-institute.pdf (cit. 28. 6. 2022).

Kodex Feministické (umělecké) instituce, Feminist (art) institution, <http://feministinstitution.org/kodex/> (cit. 28. 6. 2022).

„Násilí průsečíku genderu a “postižení”. Výzvy pro intersekcionalní feminismus“, video, 1:29:40, *YouTube*, nahrané uživatelem Nadace Rosy Luxemburgové 28. júna 2021, https://www.youtube.com/watch?v=h6lkF_FOYqQ (cit. 23. 6. 2022).

8.3. Výstavy a sympóziá:

Critical Studio, kurátorstvo Zuzana Jakalová, Praha: MeetFactory 2015. <http://www.meetfactory.cz/cs/program/detail/critical-studio-jak-se-pohybovat-v-umeni-a-v-kulture> (cit. 22.9.2022)

Critical Studio – NE-POZVANÍ, kurátorstvo Zuzana Jakalová, Praha: MeetFactory 2015. <http://www.meetfactory.cz/cs/press/press-releases/tz-ne-pozvani> (cit. 22.9.2022)

Dokonalost, kurátorstvo Zuzana Jakalová, Praha: Prádelna Bohnice 2013. <http://archiv.protisedi.cz/article/pradelna-bohnice-ukaze-co-je-nedokonalost-0> (cit 23.9.2022)

Dvouhlavý životopisec a muzeum představ, kurátorstvo Zuzana Jakalová, Praha: Prádelna Bohnice 2015. <https://www.artmap.cz/eva-kotatkova-dvouhlavy-zivotopisec-a-muzeum-predstav-0/> (cit 23.9.2022)

Feministická avantgarda, kurátorstvo Gabriele Schor, Dům umění města Brna, Brno: 2018. <https://www.dum-umeni.cz/feministicka-avantgarda-70-let/t5595> (cit 23.9.2022)

Feminist Takes, kurátorstvo Antonia Majaca, Praha: tranzitdisplay 2016.

<https://display.cz/cs/projects/feminist-takes-on-yugoslav-black-film-take-iii-tranzitdisplay>

(cit 23.9.2022)

Gender Check, kurátorstvo Bojana Pejić, Viedeň: MuMok 2010, Varšava: Zacheta 2010.

<http://gender-check.erstestiftung.net/> (cit 23.9.2022)

Grey Gold, kurátorstvo Vendula Fremlová, Terezie Petišková, Anna Vartecká, Dům umění města Brna, Brno: 2014. <https://www.dum-umeni.cz/grey-gold-ceske-a-slovenske-umelkyne-65/t8524> (cit 23.9.2022)

Jiné poznání, kurátorstvo Tereza Jindrová a Eva B. Riebová, Praha: Meetfactory 2020,

http://www.meetfactory.cz/en/program/galerie/jine_poznani (cit. 7. 6. 2022).

Ladislav Svoboda – Poruchy artistického spektra, Praha: Galerie Artwall 2018,

<https://www.artwallgallery.cz/cs/vystava/ladislav-svoboda-poruchy-artistickeho-spektra> (cit.

12. 7. 2022).

Mária Bartusová, Londýn: Tate Modern 2022, [https://www.tate.org.uk/whats-on/tate-](https://www.tate.org.uk/whats-on/tate-modern/maria-bartuszova)

[modern/maria-bartuszova](https://www.tate.org.uk/whats-on/tate-modern/maria-bartuszova) (cit 23.9.2022)

Multilogues on the Now: O zdraví, kurátorka Zuzana Jakalová, Praha: Display 2017,

<https://display.cz/cs/projects/multilogues-on-the-now-on-health> (cit. 1. 7. 2022).

Multilogues on the Now: O zdraví, práci, emocích, kurátorky Hana Janečková a Zuzana

Jakalová, Praha: Display 2018, <https://display.cz/cs/projects/multilogue-on-now-o-zdravi-praci-a-emocich> (cit. 1. 7. 2022).

Multilogues on the Now: Technologie těla, kurátorky Hana Janečková a Zuzana Jakalová,

Praha: Display 2019, <https://display.cz/cs/projects/multilogues-on-the-now-technologie-tela> (cit. 1. 7. 2022).

Někdy v sukni, kurátorka Pavlína Morganová, Brno: Moravská Galerie 2014, Praha: GHMP

2014. <https://www.ghmp.cz/vystavy/nekdy-v-sukni-umeni-90-let/> (cit 23.9.2022)

Postižení normalitou, kurátorstvo Jaroslav Anděl a Kateřina Kolářová, Praha: DOX 2013,

<https://www.dox.cz/program/postizeni-normalitou> (cit. 7. 6. 2022).

Psychoanalýza jednoho prostoru. Sonda do podvědomí bývalé bohnické prádelny, kurátorstvo Petra Hlaváčková a Barbora Šedivá, Praha: Prádelna Bohnice 2013.

<https://forum4am.cz/2013/09/30/psychoanaliza-jednoho-prostoru-sonda-do-podvedomi-byvale-bohnicke-pradelny/> (cit. 7. 6. 2022).

Symposium Poznámka k přístupnosti, Praha: Akademie výtvarných umění 2019, <https://artmap-prod-staging.mgw.cz/symposium-poznamka-k-pristupnosti/> (11. 7. 2022).

Sympóziium Unlearning Biennale, Praha: Tranzit 2018, <https://cz.tranzit.org/en/project/0/2018-10-19/symposium-unlearning-biennale> (cit. 4. 7. 2022).

Sympóziium Take Care, Berlín: Hebel am Ufer 2017, <https://takecare.no-limits-festival.de/en/> (cit. 23. 9. 2022).

8.4. Iné online zdroje:

Arte Acta, <https://arteacta.cz/o-casopisu/>

Ateliér radostné tvorby, <http://www.atelierradostnetvorby.cz/o-nas/>

Babí léto, <https://babileto.bohnice.cz/>

Barvolam, <https://barvolam.cz/>

Bohnická divadelní společnost, <https://www.facebook.com/bohnicka.divadelni/>

Crip Magazine, <https://cripmagazine.evaeggermann.com/ueber-crip-magazine/>

Feminist Health Care Research Group, <https://www.feministische-recherchegruppe.org/>

Green doors, z.s., https://www.greendoors.cz/cs/landing_page/klub-v-kolona-3/

Institut úzkosti, <http://www.institutuzkosti.cz/about>

Mezi Ploty, <https://meziploty.cz/>

Museum Gugging, <https://www.museumgugging.at/en>

Prádelna Bohnice, <https://www.facebook.com/pradelnabohnice/>

Sdružení, <https://sdruzeny.org/feministickakonf2022/>

Touchdown, <https://touchdown21.info/de/seite/6-vermittlung/article/56-touchdown-ausstellung.html>

Tranzit.cz, https://cz.tranzit.org/cz/o_nas

9. Zoznam príloh

a) Publikácia Multilogues on the Now: O žlázách, membránách a dutinách

Zuzana JAKALOVÁ – Hana JANEČKOVÁ (eds.), *Multilogues on the Now: O žlázách, membránách a dutinách*, Praha: Display 2022.

b) Publikácia Iné telá.txt

Zuzana JAKALOVÁ – Tomáš HUČKO (eds.), *Iné telá*, Bratislava: Apart – Kapitál – Display 2018.

c) Zine Sharing vulnerability

BERLIN FEMINIST HEALTH CARE RESEARCH GROUP: *Sharing vulnerability*, Praha: Display 2017.

d) Plagát Aktionsposter FORT

BERLIN FEMINIST HEALTH CARE RESEARCH GROUP: *An introduction to FORT (Women Organize Radical Therapy)*, Praha: Display 2018.